

POSELSTVÍ PAPEŽE JANA PAVLA II.
K OSMÉMU
SVĚTOVÉMU DNI NEMOCNÝCH

VYDAL SEKRETARIÁT ČESKÉ BISKUPSKÉ KONFERENCE
PRAHA 1999
(PRO VNITŘNÍ POTŘEBU)

1. VIII. světový den nemocných, který oslavíme v Římě 11. února 2000, v roce Velkého jubilea, zastihne křesťanské společenství v úsilí o přehodnocení reality nemoci a utrpení, v perspektivě tajemství vtělení Božího Syna, aby z této mimořádné události získalo nové světlo pro tyto základní lidské zkušenosti.

Na sklonku druhého tisíciletí křesťanské éry církev s obdivem sleduje, jak dlouhou cestu ve zmírňování utrpení a péči o zdraví lidstvo urazilo. Naslouchá otázkám přicházejícím ze světa zdravotnictví, aby dokázala lépe definovat svou přítomnost v této oblasti a náležitě reagovala na naléhavé úkoly současnosti.

V průběhu dějin člověk zúročil inteligenci a cit srdce ve snaze překonat omezení plynoucí z podmínek lidského života a dosáhl v ochraně zdraví velkých úspěchů. Stačí pomyslet na možnost prodloužení lidského života, zlepšování jeho kvality, zmírňování utrpení a zhodnocení lidských možností použitím bezpečných a účinných léků a stále pokročilejších technologií. K těmto úspěchům je třeba přičíst také úspěchy sociální povahy, jako je rozšíření vědomí práva na lékařskou péči a jeho převedení do právních forem v různých "Chartách práv nemocného". Nesmíme opomenout ani významný vývoj v oblasti asistenční péče, jehož bylo dosaženo díky novým zdravotnickým postupům, stále kvalifikovanější ošetrovatelské práci a díky dobrovolným spolupracovníkům, kteří v poslední době nabyli značné míry kompetence.

2. Přesto na sklonku druhého tisíciletí nelze říci, že by lidstvo vykonalo vše potřebné k ulehčení nesmírné zátěže působené utrpením jedinců, rodin i celých společenství.

Naopak se zdá, jako by se právě v tomto století řeka lidské bolesti, mohutná již samou křehkostí lidské podstaty a zraněním prvotního hříchu, ještě více rozvodnila špatnými rozhodnutími jednotlivců i států: myslím tím války, jež zalily toto století krví snad více než kterékoli jiné v průběhu už i tak strastiplných dějin lidstva. Mám na mysli různé formy nemocí rozšířených ve společnosti, jako je závislost na omamných látkách, AIDS, nemoci způsobené úpadkem velkých měst a ničením

životního prostředí. Mním tím rozmach drobné i závažné kriminality a navrhování eutanazie.

Před očima mám nejen nemocniční lůžka, na nichž leží tolik nemocných, ale také utrpení uprchlíků, osiřelých dětí, řady obětí zla ve společnosti a chudoby.

Zároveň se ztrátou víry se zejména v sekularizovaných zemích objevuje další a závažná příčina utrpení, a to neschopnost vnímat spásný smysl bolesti a útěchu eschatologické naděje.

3. Církev - s účastí na radostech a naději, zármutku a úzkostech lidí všech dob - neustále doprovázela a posilovala lidstvo v boji proti bolesti a v jeho úsilí o uchování zdraví. Současně usiluje o to, aby lidem odhalovala význam utrpení a bohatství vykoupení, vykonaného Kristem Spasitelem. Dějiny přinášejí svědectví o mnoha velkých mužích a ženách, kteří v touze následovat Krista prostřednictvím lásky k chudým a trpícím bratřím, dali život nesčetoným iniciativám zaměřeným na pomoc trpícím, a prozářili tak poslední dvě tisíciletí dobrem.

Vedle církevních otců, zakladatelů a zakladatelek řeholních institutů si s obdivem a úžasem připomínáme nesčetné jedince, kteří v tichosti a pokoře zasvětili život nemocným bližním a v mnoha případech prokázali nejvyšší hrdinství (srov. *Vita consecrata*, 83). Každodenní zkušenost ukazuje, jak církev inspirovaná evangeliem lásky nepřestává přispívat k péči o zdraví a o nemocné mnoha díly, prostřednictvím nemocnic, zdravotnických struktur a dobrovolných organizací, při čemž svou pozornost zaměřuje zvláště na ty, kdo ve všech koutech světa trpí největší nouzí, nehledě na příčinu a míru zavinění jejich utrpení.

Tuto činnost je třeba podporovat a posilovat ve prospěch drahocenného pokladu, jímž je lidské zdraví, a bedlivě přitom dávat pozor na jakoukoli diskriminaci a protiklady, jež ve zdravotnictví přetrvávají.

4. V uplynulých staletích totiž vedle světél nechyběly ani stíny, které zatemňovaly a dosud zatemňují z mnoha hledisek obdivuhodný obraz podpory zdraví. Myslím tím

zejména závažné sociální nerovnosti v možnosti přístupu ke zdravotnické péči, s nimiž se dodnes setkáváme v rozsáhlých oblastech planety, zejména v jižních zemích.

Tato nespravedlivá nerovnoprávnost stále dramatičtěji postihuje oblast základních lidských práv: celé národy nemají možnost využívat ani základních a nezbytných léků, zatímco jinde dochází ke zneužívání a plýtvání i drahými léčivy. A co říci o nekonečné řadě bratří a sester, jimž se nedostává prostředků ani k utišení hladu a stávají se tak obětí nesčetných chorob? Nemluvíme ani o válkách zalévajících lidstvo krví, které vedle smrti rozsévají tělesná a psychická traumata všeho druhu.

5. Tváří v tvář těmto jevům je třeba přiznat, že ekonomický, vědecký a technický pokrok v mnoha případech bohužel nebyl doprovázen opravdovým pokrokem zaměřeným na člověka a neporušitelnou důstojnost každé lidské bytosti. Tytéž úspěchy na poli genetiky, jež mají zásadní význam v péči o zdraví a zejména o ochranu rodícího se života, se stávají příležitostí k nepřipustitelným selekcím, poštilým manipulacím, zájmům odporujícím skutečnému rozvoji s často znepokojujícími následky.

Na jedné straně jsme svědky nezměrného úsilí o prodloužení života a také o jeho umělé zplození, na druhé straně se ale neumožňuje narození toho, kdo je již počat, a je urychlována smrt toho, kdo přestal být považován za užitečného. A navíc: zatímco se život právem vysoce hodnotí a zatímco se množí iniciativy zaměřené na jeho podporu, jež někdy dosahují až jakéhosi kultu těla a hédonistického zaměření na tělesné schopnosti, je na druhé straně život redukován na pouhé spotřební zboží. Postižení, staří a smrtelně nemocní jsou tak novými způsoby odsouváni na okraj společnosti.

Všechny tyto protiklady a paradoxy lze přisoudit nedostatečnému souladu logiky blahobytu a úsilí o technologický pokrok na jedné straně a logiky etických hodnot založených na důstojnosti každé lidské bytosti na straně druhé.

6. V předvečer nového tisíciletí je žádoucí, aby i ve světě utrpení a zdraví bylo podporováno “očištění paměti” vedoucí k “uznání chyb, kterých se dopustili ti, kdo nosili a nosí jméno křesťan” (*Incarnationis mysterium*, 11; srov. také *Tertio millennio adveniente*, 33, 37, 51). Církevní společenství je povoláno, aby i v této oblasti přijalo výzvu k obrácení, spjatou s oslavou Svatého roku.

Proces obrácení a obnovy bude usnadňován neustálým pohledem na toho, kdo “přijal tělo v lůně Panny Marie před dvaceti stoletími a stále se dává lidstvu jako zdroj božského života” (*Tertio millennio adveniente*, 55).

Z tajemství vtělení vyplývá, že život má být chápán jako Boží dar, který je třeba odpovědně chránit a vynaložit pro dobrou věc: zdraví je tedy pozitivní znak života a máme o ně pečovat pro dobro své a pro dobro bližního. V žebříčku hodnot však zdraví zůstává “předposledním” dobrem, které je třeba pěstovat a chápat v optice celkového, a tedy i duchovního dobra.

7. V této souvislosti se náš zrak obrací zejména k trpícímu a zmrtvýchvstalému Kristu. Boží Syn přijal lidské tělo a žil lidský život se vším všudy, tedy i s bolestí a smrtí, a na své osobě naplnil slova vyřčená při poslední večeři: “Nikdo nemá větší lásku než ten, kdo za své přátele položí svůj život” (*Jan 15,13*). Slavením eucharistie křesťané hlásají a zpřítomňují oběť, kterou za nás položil Kristus, “jehož ranami jsme byli uzdraveni” (srov. *1 Petr 2,25*), a spolu s ním “mají zvláštní podíl na nekonečném pokladu vykoupení světa a mohou jej sdílet s ostatními” (*Salvifici doloris*, 27).

Následování Ježíše, trpícího Služebníka, dovedlo velké světce i prosté věřící k tomu, že nemoc a bolest učinili zdrojem očištění a spásy pro sebe i pro ostatní. Kolik velkých perspektiv osobního posvěcení a spolupráce na spáse světa otevírá nemocným bratřím a sestrám cesta vyznačená Kristem a tolika jeho učedníky! Je to těžká cesta, neboť člověk sám od sebe nenachází smysl utrpení a smrti, ale přesto schůdná s pomocí Ježíše, Mistra a průvodce lidského srdce (srov. *Salvifici doloris*, 26 27).

Stejně jako vzkříšení proměnilo Kristovy rány ve zdroj uzdravení a spásy, tak světlo zmrtvýchvstalého Krista potvrzuje každému nemocnému, že cesta věrnosti Bohu, spočívající v odevzdání se až na kříž, je vítězná a může proměnit nemoc v pramen radosti a vzkříšení. Nezaznívá snad tato zpráva při každé eucharistické slavnosti, když shromáždění věřící prohlašují: “Tvou smrt zvěstujeme, tvé vzkříšení vyznáváme, na tvůj příchod čekáme, Pane Ježíši Kriste”? Nemocní, kteří jsou též poslání jako dělníci na Pánovu vinici (srov. *Christifideles laici*, 53), mohou svým příkladem hodnotně přispívat k evangelizaci kultury, jež tíhne k odstraňování zkušenosti utrpení, čímž se připravuje o možnost zachytit její hluboký smysl a s ním spjaté podněty k lidskému a křesťanskému růstu.

8. Jubileum nás také vybízí, abychom se zahleděli na tvář Ježíše, božského Samaritána duší a těl. Církev podle příkladu svého božského zakladatele opakovalo “podobnosti o milosrdném Samaritánovi v obrovských zástupech nemocných a trpících, zjevujíc a předávajíc uzdravující a těšící lásku Kristovu. Toto svědectví se uskutečňuje prostřednictvím náboženského života zasvěceného službě nemocným a neúnavného úsilí všech, kteří pracují ve zdravotnictví” (*Christifideles laici*, 53). Toto úsilí není plodem mimořádných okolností ve společnosti a nesmí být chápáno ani jako něco nezávazného a příležitostného, neboť je neopominutelnou odpovědí na Kristovo přikázání: “Uzdravujte nemocné, probouzejte k životu mrtvé, očist’ujte malomocné, vyhánějte zlé duchy” (srov. *Mt10,7-8*).

Služba člověku trpícímu na duši a na těle nabývá smyslu skrze eucharistii, jež je nejen jejím zdrojem, ale také její normou. Ne náhodou Ježíš úzce spojil eucharistii se službou (*Jan 13,2-16*), když od učedníků žádal, aby na jeho památku nekonali jen “*fractio panis*”, ale také službu “*mytí nohou*”.

9. Příklad Krista, dobrého Samaritána, má vést věřícího k tomu, aby se stal “bližním” trpících bratří a sester prostřednictvím respektu, pochopení, přijetí, něhy, soucitu,

nezištnosti. Znamená to vést boj proti lhostejnosti, jež vede jedince a skupiny k sobecké zahleděnosti do sebe. Za tímto účelem “rodina, škola a další výchovné instituce musí již z čistě humánních důvodů vytrvale usilovat o probouzení a podporování takového vztahu k bližnímu a k jeho utrpení” (*Salvifici doloris*, 29). Věřící člověk tento vztah nachází v agapé, neboli v nadpřirozené lásce, díky níž člověk miluje bližního z lásky k Bohu. Když totiž církve, vedena vírou, obklopuje laskavou péčí lidi stížené utrpením, poznává v nich tvář svého chudého a trpícího Zakladatele a usiluje o zmírnění jeho nouze, pamětliva jeho slov: “Byl jsem nemocen, a navštívili jste mě” (*Mt 25,36*).

Příklad Ježíše, dobrého Samaritána, nevede jen k péči o nemocného, ale také k úsilí udělat vše pro jeho návrat do společnosti. Pro Krista totiž slovo uzdravit znamená také znovu včlenit: stejně jako nemoc ze společenství vylučuje, musí uzdravení dovést člověka k opětovnému nalezení místa v rodině, v církvi a ve společnosti.

Všechny, kdo pracují ve zdravotnictví, ať profesionálně, či jako dobrovolníci, vřele vybízím, aby upřeli zrak na božského Samaritána, aby se tak jejich služba mohla stát předobrazem konečné spásy a hlásáním nových nebes a nové země, “kde bude mít svůj domov spravedlnost” (*2 Petr 3,13*).

10. Ježíš se nevěnoval jen péči o nemocné a jejich léčení, ale také neúnavně podporoval zdraví svou spásnou přítomností, učením, skutky. Jeho láska k člověku se projevovala vztahy plnými lidskosti, které jej vedly k pochopení, projevům soucitu, k poskytování útěchy svou něhou a mocí zároveň. Dojíkala jej krása přírody, citlivě vnímal lidské utrpení, bojoval proti zlu a nespravedlnosti. Negativním stránkám lidské zkušenosti čelil s odvahou a bez zlehčování, vyzařovala z něj jistota nového světa. Na něm byla viditelná vykoupená tvář lidství a v něm se uskutečňovaly nejhlubší lidské touhy.

Tuto harmonickou plnost života chce předat současným lidem. Jeho spásné působení neusiluje jen o odstranění nouze člověka, který se stává obětí svých omezení a omylů, ale také o podporu jeho touhy po plné seberealizaci. Otevírá před člověkem perspektivu božského života: “Já jsem přišel, aby měli život a aby ho měli v hojnosti” (*Jan 10,10*).

Církev je povolána, aby pokračovala v Ježíšově poslání, a proto musí podněcovat k tomu, aby všichni lidé žili řádným a plným životem.

11. V rámci podpory zdraví a správně chápané kvality života si zasluhují zvláštní pozornost křesťana dvě povinnosti.

Především ochrana života. V současném světě bojuje mnoho mužů a žen za lepší kvalitu života z úcty k životu samotnému a věnuje se jeho etice, aby vnesli řád do zmatku v hodnotách, k němuž v dnešní kultuře někdy dochází. Jak jsem připomněl v encyklice *Evangelium vitae*, “velmi významné je znovuoživení etických úvah o životě. Vznik a stále větší rozvoj bioetiky podporuje zkoumání a dialog, ať už mezi věřícími a nevěřícími, nebo mezi věřícími různých vyznání, o etických problémech, zvláště těch, které se týkají života člověka” (27). Nicméně je na druhé straně nemálo těch, kdo bohužel spolupracují na utváření znepokojivé kultury smrti a šíří mentalitu plnou egoismu a hédonistického materialismu a poskytují sociální a právní podporu potlačování života.

Na počátku této kultury často nalézáme prométheovský postoj, v němž člověk přesvědčuje sám sebe, “že se může zmocnit života i smrti tím, že o nich bude rozhodovat. Ve skutečnosti ale zůstává člověk přemožen a pokořen smrtí, která nenapravitelně uzavírá každou perspektivu očekávání a naděje” (*Evangelium vitae*, 15). Když lékařská věda a umění čelí nebezpečí, že ztratí svůj původní etický rozměr, sami pracovníci ve zdravotnictví “mohou být v těžkých pochybnostech, zda oni sami nezneužívají život nebo nepůsobí smrt” (*Tamtéž*, 89).

12. V této souvislosti jsou věřící vyzýváni k tomu, aby na nejvyšší a tajemnou hodnotu života nazírali pohledem víry, a to i tehdy, když se život zdá křehký a zranitelný. “Takový postoj nemůže vyústit v zoufalství a slabost tváří v tvář trpícím nemocným, lidem na okraji společnosti, v mezních situacích nebo umírajícím. V každé takové situaci hledá především její hluboký smysl a zvláště v takových okolnostech se otevírá, aby ve tváři každého člověka nacházel výzvu k setkání, dialogu a solidaritě” (*Tamtéž*, 83).

Tento úkol se týká zejména pracovníků ve zdravotnictví: lékařů, lékárníků, ošetřujícího personálu, kaplanů, řeholníků a řeholnic, administrativních pracovníků a dobrovolníků, kteří jsou díky své profesi zvláštním způsobem povoláni chránit lidský život. Z tohoto úkolu však není vyčleněna žádná lidská bytost, příbuznými nemocného počínaje. Ti vědí, že “žádost, vyvěrající ze srdce člověka, na něhož bezprostředně doléhá bolest a smrt, zvláště je-li v pokušení, aby se přiklonil k zoufalství a nechal se jím pohlit, vyžaduje spíše přítomnost, solidaritu a podporu v těžké situaci. Je to prosba o posílení naděje tam, kde již všechny lidské naděje končí” (*Tamtéž*, 67).

13. Druhá povinnost, jíž se křesťané nemohou vyhnout, se týká podpory zdraví důstojného pro člověka. V naší společnosti hrozí nebezpečí, že si zdraví učiníme modlou, jíž jsou všechny ostatní hodnoty podřizovány. Křesťanský pohled na člověka odporuje takovému chápání, kdy je život omezen pouze na bující vitalitu, uspokojenou svými tělesnými schopnostmi a naprosto uzavřenou jakémukoli pozitivnímu pohledu na utrpení. Takový pohled opomíjí duchovní a sociální rozměry člověka, a tak končí popíráním jeho opravdového dobra. Právě proto, že zdraví neznámá jen biologickou dokonalost, i život v utrpení poskytuje prostor pro růst a seberealizaci a otevírá cestu k odhalování nových hodnot.

Tento pohled na zdraví, založený na antropologii respektující člověka jako celek, se ani zdaleka neidentifikuje s prostou nepřítomností nemoci, ale směřuje k plnějšímu souladu a zdravé rovnováze na tělesné, duševní, duchovní a sociální úrovni. V této

perspektivě je člověk volán k tomu, aby zmobilizoval všechny své síly k realizaci svého povolání a ke konání dobra ostatním.

14. Tento model zdraví ukládá církvi a společnosti úkol vytvářet ekologii důstojnou člověka. Životní prostředí totiž souvisí se zdravím člověka a celých národů: představuje “příbytek” člověka a zdroje svěřené do jeho péče a správy, jsou “zahradou, o níž má pečovat, a polem, jež má obdělávat”. K vnější ekologii je však zapotřebí přidružit ekologii vnitřní a morální, tu, která náležitě odpovídá správnému pojetí zdraví.

Lidské zdraví jako celek se tak stává známkou života, zdrojem služby bližnímu a otevřeností ke spáse.

15. V jubilejním roce “přízně” – který je rokem “odpuštění hříchů a trestů za hříchy, rokem smíření mezi těmi, kdo se svářejí, rokem mnoha obrácení a svátostného i mimosvátostného pokání” (*Tertio millennio adveniente*, 14), - vybízím pastýře, kněze, řeholníky a řeholnice, věřící a lidi dobré vůle, aby se odvážně postavili k výzvam, jež přináší svět utrpení a zdraví.

Kéž by se Mezinárodní eucharistický kongres, jenž se bude konat v roce 2000 v Římě, stal středem, z něhož budou vyzařovat modlitby a iniciativy zaměřené na oživení a posílení přítomnosti božského Samaritána ve světě zdraví.

Ze srdce si přeji, aby díky přispění bratří a sester ze všech křesťanských církví, mohla oslava Jubilejního roku 2000 přinést rozvoj ekumenické spolupráce v láskyplné službě nemocným, aby se tak srozumitelným způsobem podávalo svědectví všem o hledání jednoty konkrétními cestami lásky.

Se zvláštní výzvou se obracím na mezinárodní politické, sociální a zdravotnické organizace, aby ve všech částech světa s rozhodností podporovali konkrétní projekty v boji proti všemu, co poškozují lidskou důstojnost a zdraví.

Při činné účasti na zkušenostech nemocných bratří a sester ať nás provází Matka Boží, která pod křížem (srov. *Jan* 19,25) sdílela utrpení svého Syna, a protože utrpení dobře poznala, neustále láskyplně ochraňuje všechny, kdo na těle a duchu zažívají omezení a zranění lidské existence.

Jí, Uzdravení nemocných a Královně pokoje, svěřuji nemocné a ty, kdo jsou jim nablízku, aby jim mateřskou přímluvou pomáhala šířit civilizaci lásky.

S tímto přáním uděluji všem zvláštní apoštolské požehnání.

V Castel Gandolfo dne 6. srpna 1999, o svátku Proměnění Páně.

Joannes Paulus II.